

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Безпека дорожнього руху стала однією з найактуальніших соціально-економічних проблем нашого часу. Визначаючи найвищою соціальною цінністю людину, її життя та здоров'я, держава спрямовує свою діяльність на реалізацію цих положень, на створення безпечних і комфортних умов у сфері дорожнього руху та його безпеки, визначає права, обов'язки та відповідальність суб'єктів – учасників дорожнього руху.

Дані статистики свідчать: щороку у світі від дорожньо-транспортних пригод (ДТП) гинуть понад 1 млн. 300 осіб і отримують травми близько 50 млн. осіб. В Україні за останні п'ять років зареєстровано 293 тис. дорожньо-транспортних пригод, у яких загинуло майже 35 тис. і травмовано понад 286 тис. осіб. Найбільш поширеними видами дорожньо-транспортних пригод залишаються зіткнення транспортних засобів (36,2 % від загальної кількості дорожньо-транспортних пригод із тяжкими наслідками), наїзд на пішоходів (35,8 % від загальної кількості). Унаслідок таких дорожньо-транспортних пригод гинуть або отримують травми понад 68 % загальної кількості постраждалих від аварій на автошляхах.

Серед причин, що призводять до дорожньо-транспортних пригод, поширеними є нехтування безпекою дорожнього руху, невжиття органами державної влади та місцевого самоврядування ефективних заходів, спрямованих на належне утримання та ремонт автодоріг, недотримання норм під час будівництва доріг, відновлення безпечного стану мостів і шляхопроводів, неналежне реагування органів прокуратури, правоохоронних органів на факти грубого ігнорування безпеки дорожнього руху.

Системна криза державної політики упродовж багатьох років не дає змоги хоча б наблизитися до бажаного (як у провідних європейських країнах) рівня експлуатації транспортних засобів. Відсутність чітких пріоритетних напрямів державної політики забезпечення безпеки дорожнього руху та планувально-стратегічних заходів із подолання дорожньо-транспортної аварійності, удосконалення засобів організації дорожнього руху призводить до неабиякого негативного впливу на стан його безпеки. Переважна більшість прогнозів, закладених у зміст концептуальних, програмних та інших нормативно-правових документів із питань дорожньо-транспортної безпеки, мають безальтернативний характер.

Ефективність управління в державі системою забезпечення безпеки дорожнього руху передбачає не тільки наявність доктринальних положень, але й необхідність наукової систематики у створенні та в удосконаленні нормативно-правової бази інформаційної сфери з питань безпеки дорожнього руху.

Зважаючи на те, що безпека дорожнього руху є складним феноменом, ця проблема вимагає інтеграції багатьох галузей знань і, зокрема, інформаційної. Глобальна комп'ютеризація сучасного суспільства, що торкається практично всіх сторін діяльності людей, підприємств, організацій, держави, не обійшла стороною і сферу забезпечення безпеки дорожнього руху, створивши, своєю чергою, нові суспільні відносини.

Актуальність і важливість даних питань, а також недостатність наукових розробок із зазначеної проблематики, потреба вироблення ефективних заходів інформаційного забезпечення безпеки дорожнього руху, правового регулювання інформаційних відносин в Україні в сучасних умовах, а також удосконалення нормативно-правової бази інформаційної сфери з питань безпеки дорожнього руху обумовили вибір даної теми дисертації.

Фундаментальною основою для даної дисертації стали дослідження проблем адміністративного та інформаційного права, що здійснили українські вчені В. Б. Авер'янов, І. В. Арістова, В. М. Брижко, Д. А. Бекерська, Ю. П. Битяк, А. С. Васильєв, В. М. Гаращук, В. Д. Гавловський, В. І. Гриценко, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, Є. В. Додін, Ю. В. Іщенко, Р. А. Калюжний, Л. В. Коваль, В. К. Колпаков, А. І. Марущак, В. І. Олефір, О. І. Остапенко, В. Ф. Опришко, І. М. Пахомов, М. М. Тищенко, Ю. С. Шемшученко, А. І. Щербак, В. Г. Хахановський, М. Я. Швець, В. С. Цимбалюк, В. І. Цимбалюк, В. М. Лозовий, В. О. Голубєв та інші, а також зарубіжні вчені С. С. Алексєєв, Д. М. Бахрах, В. А. Владіміров, В. А. Власов, А. Ф. Євтихєєв, А. І. Єлістратов, А. П. Корєєв, В. М. Манохін, І. Ф. Панкратов, Ю. А. Петров, М. І. Піскотін, С. С. Студенікін, Ю. А. Тихомиров, А. Т. Усольцев, В. Б. Всхов, Д. В. Грибанов, В. В. Крилов та інші.

До того ж, в існуючих наукових працях питання інформаційно-правових засад безпеки дорожнього руху в Україні вивчалися фрагментарно, комплексні дослідження не проводилися.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Законів України від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ «Про дорожній рух», від 9 січня 2007 року № 537-V «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», Указу Президента України від 20 листопада 2007 року № 1121/2007 «Про невідкладні заходи із забезпечення безпеки дорожнього руху», Розпорядження КМ України від 30 жовтня 2008 р. № 1384-р «Про схвалення Концепції Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху на 2009 – 2012 роки».

Робота підготовлена в межах тематики наукових досліджень МВС України, плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного центру правової інформатики Академії

правових наук України та внесена до Координаційного плану наукових досліджень у сфері безпеки дорожнього руху, затвердженого Міжнародним центром перспективних досліджень Міністерства транспорту і зв'язку України 27 жовтня 2010 року № 17-д.

Мета й завдання дослідження. *Мета* дисертації: на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових, науково-публіцистичних джерел і чинного вітчизняного законодавства дослідити роль та місце інформаційного забезпечення у сфері безпеки дорожнього руху, розробити та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства та інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху.

Для досягнення цієї мети було визначено такі *завдання*:

- з'ясувати суть інформаційно-правового аспекту забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні;
- проаналізувати зміст єдиного інформаційного простору, порядку його формування та застосування у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні;
- розкрити особливості інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні;
- схарактеризувати інформаційні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;
- розкрити особливості міжнародного досвіду інформаційно-правових засад забезпечення безпеки дорожнього руху;
- провести аналіз проблем і напрямів удосконалення законодавства в даній сфері;
- розробити методичні та практичні рекомендації щодо вдосконалення інформаційно-правових засад безпеки дорожнього руху в Україні.

Об'єктом дослідження є інформаційно-правові відносини, що виникають у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Предметом дослідження є інформаційно-правові засади забезпечення безпеки дорожнього руху.

Методи дослідження. Методологічною основою наукового дослідження стали положення діалектичного методу пізнання соціальних явищ і процесів, що дає змогу враховувати всі взаємозв'язки явищ, які розглядаються, об'єктивно оцінювати ефективність нормативно-правових актів і правозастосовчої діяльності у сфері інформаційного забезпечення безпеки дорожнього руху.

Крім того, в роботі використовувалися такі наукові методи, як історичний (під час розгляду питань щодо ролі інформації та інформаційного суспільства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні (підрозділ 1.1.), порівняльно-правовий (під час вивчення

відповідних інститутів у національному інформаційному та адміністративно-правовому законодавстві та законодавстві інших держав; під час вивчення особливостей використання новітніх інформаційно-правових досягнень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в інших країнах із розвиненою автомобілізацією та системами забезпечення безпеки дорожнього руху та виявлення окремих переваг інформаційно-правової складової сфери безпеки дорожнього руху в інших державах з урахуванням можливості перенесення їх на вітчизняну дійсність (підрозділи 2.1., 2.2., 3.1.); логіко-юридичний і системно-структурний (під час визначення форми, суті, елементів, ознак і змісту інформаційно-правових засад безпеки дорожнього руху; під час характеризування особливостей інформаційних відносин у сфері безпеки дорожнього руху; під час дослідження складу Інтегрованого автоматизованого інформаційно-пошукового банку даних державної автомобільної інспекції (ДАІ) (підрозділи 1.1., 2.1., 2.2.); статистичний (при вивченні інформації, що стосується проблеми дослідження, а також аналізу результатів опитування, інтерв'ювання працівників правоохоронних органів, громадян та фахівців у сфері безпеки дорожнього руху (підрозділи 3.1., 3.2).

Метод системного аналізу застосовувався з метою зіставлення різних нормативно-правових актів щодо їхньої дії з урегулювання безпеки дорожнього руху в Україні, а також інформаційного забезпечення такої безпеки.

Під час написання роботи було використано теоретичні положення загальної теорії держави та права, адміністративного та кримінального права. Частково використовувались проблемно-теоретичний, формально-логічний та інші гносеологічні методи.

Проведене анкетування 200 респондентів щодо виявлення позитивних і негативних рис реформування ДАІ МВС України, що сприятиме удосконаленню діяльності, як у забезпеченні безпеки дорожнього руху в Україні в цілому, так і в інформаційній сфері. Основними питаннями анкетування стали: стан безпеки дорожнього руху в Україні, причини недостатньої ефективності діяльності органів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, відповідність чинного законодавства у сфері безпеки дорожнього руху реаліям сьогодення, потреба в його удосконаленні і визначення напрямів цього удосконалення.

Комплексне використання вказаних загальнонаукових і юридично-галузевих методів дало змогу всебічно дослідити особливості інформаційно-правових засад безпеки дорожнього руху в Україні, роль і місце їх у галузі інформаційного права України.

Емпіричну основу дослідження становить аналіз чинного законодавства та практики його реалізації щодо інформаційно-правових засад безпеки дорожнього руху, офіційні дані Державного комітету статистики України, а також результати вивчення практики діяльності підрозділів ДАІ, судів та органів прокуратури, проведення опитування 200 працівників

правоохоронних органів, зокрема й 50 співробітників ДАІ МВС України.

Наукова новизна одержаних результатів визначається насамперед тим, що вперше у вітчизняній юридичній науці проведено комплексне дослідження інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху.

Наукова новизна одержаних результатів конкретизується в таких основних положеннях:

уперше:

– обґрунтовано потребу створення інтегрованої системи управління інформаційно-правовим забезпеченням безпеки дорожнього руху з використанням новітніх інформаційних технологій, що дасть змогу підвищити ефективність діяльності підрозділів ДАІ МВС України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Існування такої системи сприятиме більш ефективному здійсненню управління в даній сфері, координації індивідуальних зусиль, удосконаленню та створенню надійних захищених каналів зв'язку для передачі інформації, впровадження взаємопов'язаних інформаційно-аналітичних систем, зменшенню дорожньо-транспортних пригод і кількості постраждалих від них, збільшенню обсягу надходжень від штрафів за порушення правил дорожнього руху;

– запропоновано авторську дефініцію «інформаційно-правовий нагляд» у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, в основі якого – діяльність органів державної влади, спрямована на забезпечення цільового спостереження за дотриманням усіма учасниками дорожнього руху, затверджених у встановленому порядку правил поведінки у сфері безпеки дорожнього руху, фіксації порушень і вжиття заходів щодо їхнього виявлення, попередження правопорушень і притягнення порушників до відповідальності;

удосконалено:

– правові засади інформаційної діяльності в галузі безпеки дорожнього руху;

– механізм спрощеного оформлення дорожньо-транспортних пригод із незначними наслідками та процесуальні норми щодо його закріплення;

– норми, що визначають організаційно-правову основу процесу створення автоматизованих інформаційно-пошукових систем із безпеки дорожнього руху;

дістали подальшого розвитку:

– положення про створення й упровадження інформаційно-пошукової системи забезпечення безпеки дорожнього руху;

– положення щодо потреби інформаційної підтримки управлінської діяльності ДАІ МВС України, які базуються на удосконаленні інформаційних технологій;

- теоретичне обґрунтування потреби визначення правових підстав і порядку організації інформаційного обміну на кожному етапі організації безпеки дорожнього руху;
- обґрунтування мети та складу Інтегрованого автоматизованого інформаційно-пошукового банку даних із безпеки дорожнього руху;
- позиції вчених щодо складу, структури та інформаційної взаємодії підрозділів ДАІ з проблем забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані в законодавстві та в правозастосовній діяльності, спрямованій на врегулювання відносин у сфері інформаційного забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні.

Основні положення та висновки дисертації можуть бути використані:

- у *законотворчому процесі* та під час підготовки відомчих нормативних актів щодо інформаційно-правових засад управління в різних сферах життєдіяльності держави та інформаційно-правових засад безпеки дорожнього руху;
- у *практичній діяльності* органів внутрішніх справ, зокрема працівників ДАІ щодо підвищення ефективності інформаційної діяльності із забезпечення безпеки дорожнього руху (акт впровадження в Центр безпеки дорожнього руху та автоматизованих систем при МВС України від 28 травня 2012 року, акт впровадження в РВ УМВС України в Рівненській області від 23 січня 2013 року);
- у *навчальному процесі* під час викладання навчальних дисциплін «Інформаційне право», «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність» (акт впровадження в Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука від 17 жовтня 2012 року, акт впровадження в Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки від 30 січня 2013 року, акт впровадження в Рівненський економіко-гуманітарний та інженерний коледж від 02 жовтня 2012 року, акт впровадження в Національний університет водного господарства та природокористування від 07 червня 2013 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана самостійно, всі положення та висновки науково обґрунтовані на підставі отриманих результатів проведеного дослідження.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційної роботи обговорювалися на спільних засіданнях кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права, та кафедри конституційного, адміністративного права та адміністративного процесу Львівського державного університету внутрішніх справ України і отримали позитивну оцінку. Основні положення, висновки та практичні рекомендації, що

містяться в роботі, були оприлюднені на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 4–5 червня 2010 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Роль права та закону в сучасному світі» (м. Київ, 3–4 листопада 2011 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука: політичні, економічні та соціальні витоки сьогодення» (м. Київ, 1–2 грудня 2011 року); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми застосування інформаційних технологій, спеціальних технічних засобів у діяльності ОВС, навчальному процесі, взаємодії з іншими службами» (м. Львів, 14 грудня 2011 року).

Публікації. Основні висновки і пропозиції дисертації знайшли відображення у шести наукових статтях, опублікованих у журналах, що входять до переліку наукових фахових видань із юридичних дисциплін, затверджених ДАК МОН України, і чотирьох тезах доповідей науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації зумовлена темою дослідження та характером розглянутих проблем. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи – 183 сторінки, із них список використаних джерел (185 найменувань) на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, зазначено її зв'язок із науковими програмами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, схарактеризовано його методологію, теоретичну базу та практичне значення, наукову новизну, викладено основні положення, що виносяться на захист, відомості про апробацію результатів дослідження й структуру дисертації.

Розділ 1. «Теоретико-правові основи інформаційного забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні» складається з двох підрозділів, у яких досліджено роль інформації та інформаційного суспільства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні, визначено суть та особливості єдиного інформаційного простору у сфері безпеки дорожнього руху.

У підрозділі 1.1. *«Роль інформації та інформаційного суспільства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні»* визначено суть і значення інформації та інформаційного суспільства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні.

Дисертант виходить з того, що інформація становить основу забезпечення безпеки дорожнього руху. Це можуть бути відомості із найрізноманітніших питань, наприклад, про

стан аварійності, транспортні засоби, практика протидії правопорушенням і злочинам у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Без інформації органи державної влади не матимуть вагової допомоги в розкритті та попередженні злочинів та адміністративних правопорушень, установленні й розшуку злочинців, не матимуть можливості здійснювати аналітичну роботу, планувати, надавати практичну допомогу, контролювати виконання того чи іншого завдання у зазначеній сфері.

Крім того, автор підкреслює, що сьогодні пріоритетним завданням є визначення змісту, обсягу, якості інформації, потрібної для здійснення управління у сфері безпеки дорожнього руху. Це зумовлено складністю процесів збирання, систематизації, накопичення та обробки отриманої інформації у зв'язку з застосуванням різноманітних методів, методик і технічних засобів, які, на жаль, не завжди відповідають рівню технічного прогресу.

Доведено, що для ефективного функціонування органів ДАІ слід скеровуватися на реалізацію державної політики та пріоритетних напрямків створення сучасної інформаційної інфраструктури України та умов для захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, на здійснення аналізу стану злочинності у сфері дорожнього руху та підготовки аналітико-інформаційних матеріалів для прийняття управлінських рішень щодо покращення безпеки дорожнього руху.

Україна створює умови для гармонійного розвитку інформаційної інфраструктури, реалізації прав і свобод громадян, встановлення політичної та соціальної стабільності, безумовного виконання законів в інформаційній сфері. Від обсягу, швидкості та якості обробки інформації значною мірою залежить ефективність управлінських рішень у діяльності ДАІ, зростає значення методів управління з використанням інформаційних технологій соціальними та економічними процесами, фінансовими і товарними потоками, аналізу та прогнозування розвитку внутрішнього і зовнішніх ринків.

У підрозділі 1.2. «Єдиний інформаційний простір: формування та застосування у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні» проаналізовано різні концепції, які існують з приводу визначення поняття єдиного інформаційного простору, визначено підстави формування та застосування у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні.

Вказується, що інформаційний простір України у сфері безпеки дорожнього руху становить собою таке середовище, в якому здійснюється виробництво, збирання, зберігання, поширення та використання інформації про безпеку дорожнього руху, про стан злочинності та профілактики правопорушень і злочинів, про органи та підрозділи, про умови, в яких вони здійснюють свої повноваження, та значною мірою впливає на рівень і темпи соціально-

економічного, науково-технічного й культурного розвитку.

Зроблено висновок, що єдиний інформаційний простір України у сфері безпеки дорожнього руху є сукупністю баз і банків даних, технологій ведення і використання їх, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, які функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами, що забезпечує інформаційну взаємодію організацій і громадян, а також задоволення їхніх інформаційних потреб щодо безпеки дорожнього руху.

Наголошується, що в процесі формування та розвитку єдиного інформаційного простору у сфері безпеки дорожнього руху, Україна повинна забезпечити оперативний доступ до наявних інформаційних ресурсів, підвищити рівень узгодженості рішень, що приймають органи державної влади, регіональні (обласні) органи влади й органи місцевого самоврядування у сфері безпеки дорожнього руху, вжити заходи щодо підвищення рівня правосвідомості громадян.

Розділ 2. «Інформаційно-правове забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні» складається з двох підрозділів, присвячених дослідженню поняття та значення інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні, інформаційних відносин у досліджуваній сфері.

У підрозділі 2.1. *«Суть і значення інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні»* розкрито суть інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху та його значення в Україні.

На основі аналізу вітчизняного законодавства, наукових праць учених-адміністративістів сформульовано авторське визначення поняття інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні.

Зазначено, що інформаційне забезпечення безпеки дорожнього руху можна розглядати у двох аспектах: як основну частину об'єкта системи управління і як систему надання інформації для управління в даній сфері. Система інформаційного забезпечення безпеки дорожнього руху містить отримання інформації, її обробку, накопичення, зберігання, аналіз і передачу апарату управління для прийняття рішень, де основним елементом є швидкий доступ і захист такої інформації, що можна здобути під час використання технічних засобів, програмного забезпечення та інших методичних інструктивних матеріалів.

Інформаційно-правове забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні – це процес, під час якого отримують, обробляють, аналізують, зберігають та накопичують інформацію, яка міститься у базах даних інформаційних систем та використовується у процесі їх функціонування.

Доведено, що інформаційне забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні є одним із найважливіших завдань на сучасному етапі, передбачає потребу прийняття і реалізації певної стратегії розвитку. Саме за допомогою механізмів інформаційного забезпечення формуються умови для розвитку та вдосконалення інформаційного суспільства, стимулюються та розширюються інформаційні технології, забезпечується вільний доступ населення до інформації.

Потреба вдосконалення інформаційного забезпечення безпеки дорожнього руху зумовлена сукупністю цілої низки чинників, які є закономірним результатом розвитку системи правоохоронних органів. До них можна віднести зростаючу роль інформації і процесів її обміну в реалізації правоохоронних функцій держави та процеси, які спрямовані на забезпечення відкритості для громадянського суспільства органів держави влади, зокрема й ДАІ.

Інформаційно-правові засади безпеки дорожнього руху передбачають здійснення нагляду та контролю за такою діяльністю. Сформовано авторську дефініцію поняття «інформаційно-правовий нагляд у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху», під яким треба розуміти діяльність органів державної влади, спрямовану на забезпечення цільового спостереження за дотриманням усіма учасниками дорожнього руху, затверджених у встановленому порядку правил поведінки у сфері безпеки дорожнього руху, фіксації порушень і вжиття заходів щодо виявлення, попередження правопорушень та притягнення порушників до відповідальності.

У підрозділі 2.2. «Загальноправова характеристика інформаційних відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» досліджено відносини, які виникають у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Зазначається, що виникнення та функціонування інформаційних відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху зумовлене історичним досвідом нашої держави, внаслідок єдності природних процесів, явищ і потреби скоординованих заходів для регулювання, удосконалення їх.

Інформаційні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху регламентуються численними актами, які недостатньо пов'язані між собою та не мають чіткого механізму реалізації, а в окремих випадках є суперечливими. Тому нагальною потребою сьогодні є систематизація всіх нормативно-правових актів, які б ефективно регулювали відносини між суб'єктами забезпечення безпеки дорожнього руху, учасниками процесу, визначали рівень їхньої відповідальності.

Запропоновано для належного функціонування інформаційно-правових відносин у

сфері безпеки дорожнього руху для України визначити та закріпити напрями державної інформаційної політики в цій сфері, забезпечити правовий режим формування і використання інформаційних ресурсів, збору, обробки, нагромадження, збереження, пошуку, поширення та надання споживачам інформації, створити умови щодо якісного та ефективного забезпечення потрібною інформацією в інформаційних відносинах у сфері безпеки дорожнього руху, забезпечити умови для розвитку й захисту всіх форм власності на інформацію, інформаційні продукти та ресурси, ІТ в інформаційних відносинах.

Розділ 3. «Використання міжнародного досвіду для удосконалення інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху» складається з двох підрозділів, у яких проаналізовано міжнародний досвід інформаційно-правових засад забезпечення безпеки дорожнього руху, визначено існуючі проблеми в нормативно-правовому регулюванні інформаційно-правових засад забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні, вироблено конкретні пропозиції та рекомендації щодо їхнього розв'язання.

У підрозділі 3.1. *«Міжнародний досвід інформаційно-правових засад забезпечення безпеки дорожнього руху»* досліджено заходи, які були впровадженні в різних країнах для інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху. Частково проаналізовано досвід країн Європейського Союзу (зокрема, Фінляндії, Швеції, Норвегії, Великобританії, Франції, Австрії, Королівства Нідерландів), США, Австралії, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Ізраїлю.

Підкреслюється, що належний рівень безпеки дорожнього руху є важливим фактором у забезпеченні громадської безпеки в кожній країні.

Інформаційно-правове забезпечення безпеки дорожнього руху є актуальною проблемою не лише в Україні, й у багатьох країнах світу. Основою системи інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху будь-якої держави є національна стратегія, на основі якої досягається чітка координація та взаємодія державних органів у цій сфері. Ефективність таких заходів покликана змінити модель поведінки учасників дорожнього руху та залежить від того, наскільки суворо влада вимагає дотримання їх.

Міжнародний досвід засвідчує, що інформування населення про нововведення в законодавстві, що стосуються безпеки дорожнього руху, навчання учасників дорожнього руху, інформування про роботу органів державної влади, робота, як у соціальній, так і в освітній сферах, використання можливостей теле-, радіомовлення, проведення агітацій, використання соціальної реклами сприяє підвищенню безпеки дорожнього руху. Велику роль відіграє інформованість учасників дорожнього руху про стан доріг та дорожню інфраструктуру, рівень оснащення доріг. Наявність такої інформації зводить до мінімуму

ймовірність аварій, максимально захищає користувачів від негативних наслідків і створює належний рівень захисту, вдосконалення безпеки дорожнього руху.

Використання кращого світового досвіду у сфері безпеки дорожнього руху надасть можливість для України отримати комплексний, системний підхід для розв'язання основних проблем, що виникають у даній сфері: аварійності та смертності.

Проаналізувавши міжнародний досвід у сфері забезпечення дорожнього руху розвинених країн світу, зроблено висновок про те, що першочерговими завданнями з підвищення інформаційно-правової безпеки дорожнього руху в Україні є: підвищення культури поведінки на дорогах; покращення якості та інфраструктури доріг, створення комфортних умов для руху транспорту та пішоходів; удосконалення проектування, будівництва й експлуатації доріг із урахуванням вимог безпеки; належна підготовка та підвищення рівня навчання майбутніх водіїв; суворіші покарання за порушення правил дорожнього руху; підвищення рівня інформованості населення з питань дорожньо-транспортного травматизму; активна взаємодія із засобами масової інформації; вдосконалення роз'яснювальної роботи й освітніх програм, зокрема в дошкільних і шкільних навчальних закладах, у трудових колективах і на підприємствах, серед населення під час нагляду за дорожнім рухом; контроль за дотриманням законів, стандартів і правил у процесі експлуатації транспорту, а також організації різних перевезень, передусім, пасажирських, небезпечних вантажів тощо.

У підрозділі 3.2. *«Напрями удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційно-правових засад забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні»* проведено аналіз нормативно-правових актів, які закріплюють регулювання інформаційно-правових засад забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні.

Доведено, що сьогодні для України слід вжити заходів до запровадження в діяльність ДАІ МВС використання технічних засобів автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху, передбачивши першочергове встановлення їх у місцях концентрації дорожньо-транспортних пригод, розробити та ввести в дію єдину автоматизовану інформаційно-пошукову систему обліку порушень правил, забезпечити внесення до національної автоматизованої інформаційної системи ДАІ в автоматичному режимі інформації про сплату накладених штрафів за порушення правил дорожнього руху.

Потреба створення інтегрованої системи управління інформаційно-правовим забезпеченням безпеки дорожнього руху сприятиме більш ефективному йому здійсненню у даній сфері, координації індивідуальних зусиль, розв'язанню завдань і досягненню загальних цілей. Ця система управління сприятиме удосконаленню та створенню надійних захищених

каналів зв'язку для передачі інформації, впровадженню взаємопов'язаних інформаційно-аналітичних систем, зменшенню дорожньо-транспортних пригод і кількості постраждалих від них, збільшенню обсягу надходжень від штрафів за порушення правил дорожнього руху.

Використовуючи міжнародний досвід, запропоновано розробити та впровадити в практику новітні науково-обґрунтовані методики профілактики порушень правил дорожнього руху, інформувати населення та всіх суб'єктів дорожнього руху про необхідність дотримання правил дорожнього руху, посилити контроль за якістю проведення медичних оглядів кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів, а також за веденням бази даних обліку виданих медичних довідок щодо придатності до керування транспортним засобом, забезпечивши доступ працівників ДАІ до зазначеної бази даних у встановленому законодавством порядку.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження, проведеного на основі історичних аспектів, теоретичного осмислення ряду наукових праць у різних галузях знань, аналізу зарубіжного та чинного законодавства України та практики його реалізації, дисертантом здійснено теоретичне узагальнення та новий розв'язок наукового завдання, що полягає в потребі вдосконалення інформаційно-правових засад безпеки дорожнього руху в Україні.

1. Інформаційне забезпечення безпеки дорожнього руху можна розглядати у двох аспектах: як основну частину об'єкта системи управління і як систему надання інформації для управління в даній сфері. Система інформаційного забезпечення безпеки дорожнього руху охоплює отримання інформації, її обробку, накопичення, зберігання, аналіз і передачу апарату управління для прийняття рішень, де основним елементом є швидкий доступ і захист такої інформації, що можна здобути за допомогою використання технічних засобів, програмного забезпечення та інших методичних інструктивних матеріалів. Інформаційно-правове забезпечення безпеки дорожнього руху визначається швидкою зміною обстановки в державному управлінні, динамізмом розвитку та тяжкістю наслідків за умови невчасного реагування на її зміни, появою останнім часом нових ризиків і загроз національній безпеці та завдань щодо ефективної протидії їм.

2. Доведено, що визначення змісту, обсягу, якості інформації є пріоритетним завданням здійснення управління у сфері безпеки дорожнього руху. Без неї органи державної влади не матимуть інформаційної підтримки в розкритті та попередженні злочинів та адміністративних правопорушень, установленні й розшуку злочинців, не зможуть

здійснювати аналітичну роботу, планувати, надавати практичну допомогу, контролювати виконання того чи іншого завдання в зазначеній сфері. Вказано, що для ефективного функціонування органів ДАІ потрібно взяти курс на реалізацію державної політики та пріоритетних напрямів створення сучасної інформаційної інфраструктури України та умов для захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, на здійснення аналізу стану злочинності у сфері дорожнього руху та підготовки аналітико-інформаційних матеріалів для прийняття управлінських рішень щодо покращення безпеки дорожнього руху.

3. Обґрунтовано потребу створення інтегрованої системи управління інформаційно-правовим забезпеченням безпеки дорожнього руху з використанням новітніх інформаційних технологій, що дасть змогу підвищити ефективність діяльності підрозділів ДАІ МВС України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Існування такої системи сприятиме більш ефективному здійсненню управління в даній сфері, координації індивідуальних зусиль, вдосконаленню та створенню надійних захищених каналів зв'язку для передачі інформації, впровадженню взаємопов'язаних інформаційно-аналітичних систем, зменшенню дорожньо-транспортних пригод і кількості постраждалих від них, збільшенню обсягу надходжень від штрафів за порушення правил дорожнього руху.

4. Запропоновано авторську дефініцію «інформаційно-правовий нагляд у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху», суть якої в тому, що це діяльність органів державної влади, спрямована на забезпечення цільового спостереження за дотриманням усіма учасниками дорожнього руху, затверджених у встановленому порядку правил поведінки у сфері безпеки дорожнього руху, фіксації порушень і вжиття заходів щодо виявлення їх, попередження правопорушень і притягнення порушників до відповідальності.

5. Обґрунтовано, що виникнення та функціонування інформаційних відносин у сфері безпеки дорожнього руху зумовлене історичним досвідом нашої держави, внаслідок єдності природних процесів і явищ та потреби скоординованих заходів для їхнього регулювання й удосконалення. Інформаційні відносини у сфері безпеки дорожнього руху формуються за відсутності єдиних галузевих нормативно-правових актів, які регламентують інформаційне забезпечення безпеки дорожнього руху та за непослідовної політики в галузі інформатизації, де на розвиток інформаційних відносин виділяються недостатні кошти для створення та розробки автоматизованих інформаційних систем у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Особливістю інформаційних відносин у цій сфері є те, що ці відносини, пов'язані, як із технічними нормами, тобто з нормативами, які відповідають стандартам щодо транспортних і технічних засобів регулювання дорожнього руху чи доріг, так і з правовими, зокрема:

нормами адміністративного права (якщо розглядаються питання врегулювання зовнішньо-системних і внутрішньо-системних відносин у процесі забезпечення безпеки дорожнього руху); кримінального права (якщо ДТП містить склад злочину); цивільного права (щодо майнових відносин у сфері дорожнього руху).

6. Зазначено, що єдиний інформаційний простір України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху є сукупністю баз і банків даних, технологій ведення і використання їх, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, які функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами та забезпечують інформаційну взаємодію організацій і громадян, задоволення їхніх інформаційних потреб щодо безпеки дорожнього руху. У процесі формування та розвитку єдиного інформаційного простору у сфері безпеки дорожнього руху, Україна повинна забезпечити оперативний доступ до наявної інформації та її внесення в інформаційний простір України за умов доступності до неї на законних підставах, підвищити рівень узгодженості рішень, що приймають органи державної влади, регіональні (обласні) й органи місцевого самоврядування у сфері безпеки дорожнього руху, вжити належні заходи щодо підвищення рівня правосвідомості громадян.

7. Доведено, що використання кращого світового досвіду у сфері безпеки дорожнього руху, надасть можливість для України отримати комплексний, системний підхід для розв'язання основних проблем, що виникають у даній сфері: аварійності та смертності. Так в Україні за останні п'ять років зареєстровано 293 тис. дорожньо-транспортних пригод, у яких загинуло майже 35 тис. і травмовано понад 286 тис. осіб. Інформування населення про нововведення в законодавстві, що стосуються безпеки дорожнього руху, навчання учасників дорожнього руху, інформування про роботу органів державної влади, робота як у соціальній, так і в освітній сферах, використання можливостей теле-, радіомовлення, проведення агітацій, соціальної реклами сприяє підвищенню безпеки дорожнього руху, зменшенню рівня травматизму. Велику роль відіграє інформованість учасників дорожнього руху про стан доріг та дорожню інфраструктуру, рівень оснащення доріг. Наявність такої інформації зводить до мінімуму можливість аварій, максимально захищає користувачів від негативних наслідків і створює належний рівень захисту, вдосконалення безпеки дорожнього руху.

8. Проаналізовано механізм спрощеного оформлення дорожньо-транспортних пригод із незначними наслідками та процесуальні норми щодо його закріплення. Зазначено, що для правильного оформлення документів за допомогою європротоколу, першочерговими заходами є фіксація розташування транспортних засобів під час дорожньо-транспортної пригоди за допомогою фото, відеоапаратури, отримання допомоги при заповненні європротоколу, складанні схеми ДТП, у визначенні розміру збитків, збиранні персональних

даних і письмових свідчень учасників і свідків ДТП, складанні письмових зобов'язань щодо відшкодування витрат, які перевищують суму понад 10 тис. грн., отримання відомостей, що учасники ДТП не мають тілесних ушкоджень; інформації про свідків, їхні дані, місце проживання, контактні телефони; документів на право керування транспортним засобом і страхування цивільної відповідальності у винуватця (-ців) ДТП та його(-їх) письмове (-ві) підтвердження про визнання вини.

9. Доведено, що визначення правових підстав і порядку функціонування інформаційного обміну на кожному етапі організації безпеки дорожнього руху є необхідним у зв'язку з тим, що це найбільш розповсюджена форма взаємодії між різними службами та підрозділами у сфері безпеки дорожнього руху. Чим краще відпрацьований такий обмін, тим ефективніше розв'язують завдання, що стоять між сторонами, які взаємодіють. При цьому належна організація взаємодії багато в чому залежить від інформаційного обміну між суб'єктами взаємодії, бо така інформація має бути постійною, всебічною та повною, і є об'єктивною потребою у сфері підвищення ефективності роботи суб'єктів, які взаємодіють.

10. Обґрунтовано положення, що для вдосконалення чинного законодавства інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні потрібно підвищити рівень інформованості населення з питань дорожньо-транспортного травматизму, активно взаємодіяти із засобами масової інформації; здійснювати контроль за дотриманням законів, стандартів і правил у процесі експлуатації транспорту, а також організації різних перевезень, передусім, пасажирських, небезпечних вантажів; підвищити культуру поведінки на дорогах; покращити якість та інфраструктуру доріг, створити комфортні умови для руху транспорту та пішоходів, удосконалити проектування, будівництво й експлуатацію доріг з урахуванням вимог безпеки; здійснити належну підготовку водіїв, підвищити рівень їхнього навчання; запровадити суворіші покарання за порушення правил дорожнього руху; вдосконалити роз'яснювальну роботу й освітні програми, зокрема в дошкільних і шкільних навчальних закладах, у трудових колективах і на підприємствах, серед населення під час нагляду за дорожнім рухом тощо.

11. Щодо вдосконалення інформаційної діяльності органів ДАІ запропоновано, зокрема:

- запровадити автоматичну фіксацію порушень правил дорожнього руху з використанням технічних засобів;
- розробити та ввести в дію єдину автоматизовану інформаційно-пошукову систему обліку порушень правил дорожнього руху;
- забезпечити внесення до національної автоматизованої інформаційної системи ДАІ

в автоматичному режимі інформації про сплату накладених штрафів за порушення правил дорожнього руху.

Наведені висновки, отримані автором у процесі дисертаційної роботи, не є вичерпними та достатніми для розв'язання всіх проблем інформаційно-правових засад безпеки дорожнього руху.

Окремі питання свідомо глибоко не розглядалися під час дослідження, оскільки вони, за переконанням автора, мають самостійний характер, хоча, безумовно, певною мірою стосуються теми дослідження.

Реальне запровадження наведених висновків у теорію науки інформаційного права та відповідне законодавство сприятиме покращенню ситуації щодо забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні та розвитку інформаційного права в цілому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. *Микулець В. Ю.* Інформаційні системи: поняття, види та особливості / В. Ю. Микулець // Науковий вісник / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2011 – Вип. 1(2). – С. 69–72.

2. *Микулець В. Ю.* Специфіка правового контролю і нагляду за інформаційним забезпеченням відносин у сфері безпеки дорожнього руху / В. Ю. Микулець // Митна справа. – 2011. – № 5 (77). – част. 2. – С.383–387.

3. *Микулець В. Ю.* Суб'єкти правового забезпечення інформації у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху / В. Ю. Микулець // Митна справа. – 2011. – № 6 (78), част. 2. – кн.1. – С. 221–225.

4. *Микулець В. Ю.* Специфіка формування єдиного інформаційного простору України / В. Ю. Микулець // Науковий фаховий журнал з питання правової інформатики, інформаційного права та інформаційної безпеки // Правова інформатика. – № 3–4 (31–32). – 2011. – С. 22–29.

5. *Микулець В. Ю.* Правові аспекти формування єдиного інформаційного простору в Україні / В. Ю. Микулець // Науковий вісник : Право і суспільство. – 2012. – № 2. – С. 172–175.

6. *Mykulets V. Y.* Międzynarodowe doświadczenie informacyjno-prawnego zabezpieczenia bezpieczeństwa ruchu drogowego / V. Y. Mykulets // Scientific issue «Nauka, oświeta, prawo, zarządzenie». – Łódź. – 2013. – № 1. – С. 128–137.

АНОТАЦІЯ

Микулець В. Ю. Інформаційно-правові засади у сфері безпеки дорожнього руху в Україні. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний авіаційний університет. – Київ, 2013.

Дисертація містить комплекс теоретичних і практичних питань, пов'язаних із дослідженням суті та значення інформаційно-правових засад у сфері безпеки дорожнього руху в Україні.

У дисертації проведено аналіз загальнотеоретичних проблем інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Розкрито роль інформації, інформаційно-правових засад, розвитку інформаційного суспільства, формування єдиного інформаційного простору у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, схарактеризовано особливості інформаційних відносин у даній сфері, досліджено міжнародних досвід інформаційно-правового забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні.

Відзначено, що єдиний інформаційний простір України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху є сукупністю баз і банків даних, технологій ведення та використання їх, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами, що забезпечує інформаційну взаємодію організацій і громадян, а також задоволення їхніх інформаційних потреб у питаннях безпеки дорожнього руху.

Доведено, що використання кращого світового досвіду у сфері безпеки дорожнього руху, надасть можливість для України отримати комплексний, системний підхід для розв'язання основних проблем, що виникають у даній сфері: аварійності та смертності.

Розроблено пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України в даній сфері.

Ключові слова: *інформація, інформаційне суспільство, інформаційне забезпечення, безпека дорожнього руху, інформаційно-правові засади, забезпечення безпеки дорожнього руху, єдиний інформаційно-правовий простір, міжнародний досвід інформаційно-правового забезпечення.*

АННОТАЦИЯ

Микулец В. Ю. Информационно-правовые основы в сфере безопасности дорожного движения в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный авиационный университет. – Киев, 2013.

В диссертации проведен анализ общетеоретических проблем информационно-правового обеспечения безопасности дорожного движения в Украине. Раскрыта роль информации, информационно-правовых основ, развития информационного общества, формирование единого информационного пространства в сфере обеспечения безопасности дорожного движения, охарактеризованы особенности информационных отношений в данной сфере, исследован международный опыт информационно-правового обеспечения безопасности дорожного движения в Украине.

Информационное обеспечение безопасности дорожного движения можно рассматривать в двух аспектах: как основную часть объекта системы управления и как систему предоставления информации для управления в данной сфере. Система информационного обеспечения безопасности дорожного движения включает в себя получение информации, ее обработку, накопление, хранение, анализ и передачу аппарата управления для принятия решений, где основным элементом является быстрый доступ, и защиту такой информации, которую можно получить посредством использования технических средств, программного обеспечения и других методических инструктивных материалов.

Отмечено, что единое информационное пространство Украины в сфере обеспечения безопасности дорожного движения является совокупностью баз и банков данных, технологий их ведения и использования, информационно-телекоммуникационных систем и сетей, функционирующих на основе единых принципов и по общим правилам, обеспечивающим информационное взаимодействие организаций и граждан, а также удовлетворение их информационных потребностей в вопросах безопасности дорожного движения.

Доказано, что использование лучшего мирового опыта в сфере безопасности дорожного движения, предоставит возможность для Украины получить комплексный, системный подход для решения основных проблем, возникающих в данной сфере: аварийности и смертности.

Диссертантом определены направления совершенствования правовых основ и практического осуществления в сфере безопасности дорожного движения в Украине, сформулированы предложения и рекомендации по внесению конкретных изменений и дополнений к ряду нормативных актов.

Ключевые слова: *информация, информационное общество, информационное обеспечение, безопасность дорожного движения, обеспечения безопасности дорожного движения, единое информационно-правовое пространство, международный опыт информационно-правового обеспечения.*

SUMMARY

Mykulets V. Information and legal framework in the field of road safety in Ukraine. – *Manuscript.*

Dissertation for the degree of candidate of sciences, specialty 12.00.07 - administrative law and procedure, financial law, information law: - National Aviation University. - Kyiv, 2013.

The thesis comprises a complex of theoretical and practical issues related to the research of the essence, maintenance and grounds of information and legal framework in the field of road safety in Ukraine.

The thesis contains the analysis of the general theoretical problems of the general information and legal road safety in Ukraine. The paper examines the role of data, information and legal framework, information society development, and the formation of a common information area in the field of road safety, describes the features of information relations in this field, studies the international experience of information and legal road safety in Ukraine.

Suggestions and recommendations are developed to improve the current legislation of Ukraine in this field.

Keywords: *information, information society, information provision, road safety, information and legal principles of road safety, the only information and legal space, international experience information and legal support.*